

I Z L O Ž B A

Zagreb,
02. ožujka do 03. travnja
1989.

Zadar ...
Rijeka ...
Split ...
Varaždin ...

BRUSNA PRIPRODA

NAŠ SUVREMENIK

NARODNI MUZEJ ZADAR

Hrvatski prirodoslovni muzej
DEMETROVA I. ZAGREB

društava kojima je bio članom. Napokon, *Svršetak života* (18) – Brusinin kraj u bolnici Milosrdne braće na ondašnjem Jelčićevu trgu u Zagrebu predstavljam slikom trga iz tog vremena (1908), s bolnicom u pozadini.

C. Vizionar

Želim ukazati na ključnu misao Brusinina rada u cijelosti: Mora se organizirati znanstvena istraživanja flore, faune i tla »mile nam Domovine« da bi napredak prirodnih znanosti omogućio materijalni i duhovni napredak našega naroda. U ovoj izložbenoj cjelini Brusinino delovanje obrađuje se slojevito. Prikazan je kao predvodnik u okupljanju svih naših prirodoslovaca i kao osnivač *Hrvatskoga naravoslovnog društva* (1885) (19). Kao utemeljitelj »Glasnika« (1886) (20) putem kojeg su naši znanstvenici mogli slati informaciju u svijet, a za uzvrat dobivati mnoštvo znanstvenih informacija, i tako izaći iz svojevrsnog izolacionizma u kojem su bili. *Znanstvene informacije stižu* (21) – prikazano rastom znanstvene i stručne biblioteke; moguća je bila obrada i proučavanje muzejskih zbirki: *Muzejske zbirke rastu* (22). Posljednji odsječak odvija se pod sintagmom: *Pomorska orijentacija* (23) – Od mladih dana bio je Brusina opsjednut idejom da prikaže faunu Jadranskog mora. Odlazak u Zagreb ponešto ga je usmjerio drugačije. Slovio je međutim među stručnjacima i kao dobar znalac jadranskih mekušaca i riba. Pod njegovim vodstvom obavljeno je prvo naše veće istraživanje *Jadrana brodom »Margita«* 1894 (24). Učinio je mnogo za unapređenje našeg ribarskog zakonodavstva. Svojim »strojem« (dredžom) prvi je u nas 1868. pristupio *istraživanjima morskog dna* (25). To se smatra rođendanom naše biologije morskih dubina. Radi proučavanja i razumnog iskorištavanja mora

zalagao se za osnutak *hrvatske postaje za istraživanje Jadrana* (26) što je ostvareno skoro 30 godina nakon njegove smrti.

Pomorska istraživanja, pomorska gospodarska usmjerenost *današ*? (27). Na primjeru nekih naših uspješnih poduzeća: Jugoslavenske tankerske plovidbe – RO Tankercomerc i RO »CENMAR« iz Brusinog rodnog Zadra želi se bar malo odgovoriti na postavljeno pitanje kao i upozoriti na velike, nužne i nedovoljno iskorištene mogućnosti. *Brusina suvremen?* Nema dvojbe, kao izuzetno dinamičan čovjek i vrijedan radnik. Kao znanstvenik čiji rezultati ostaju u trajnu posjedu ljudskoga znanja. Još više svojim poimanjem o ključnom mjestu znanja i znanosti u izlasku iz zaostalosti i bijede. Po uočavanju presudne važnosti informacija. Svojim pomorskim usmjerenjem...

Izložbu smo počeli portretom Brusine pred kojim je umjetnik naslikao omiljeni motiv njegova istraživanja.

Naposlijetku, evo još jedan Brusinin portret. Čist lik. Djelo je iza njega. Ono najrječitije govori o njemu. Pred njim imamo zapitati se *o sebi*. Tu je jedan radni stol. Usmena predaja u Muzeju govori da je pripadao Brusini. Tko da takve stvari pamti. Tu je mikroskop ili sitnozor, po prilici iz tih vremena. Možda je bio njegov? A da li netko znađe što je s njegovim grobom na Mirogoju?

Pitanja, neka teška neka lakša, ovo je najlakše: Koliko stranica je obasezao nekrolog Brusini u njegovu »Glasniku«? Točno 2 (slovima: dvije) stranice. Od kolege koji ga je naslijedio na katedri sveučilišnog profesora.

U realizaciji ove izložbe sudjelovali su:

Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Zagreb
Arhiv JAZU – Zagreb
Hrvatsko prirodoslovno društvo – Zagreb
Pomorski muzej – Rijeka
Arhiv Hrvatske – Zagreb
Muzej grada Zagreba
Nacionalna i sveučilišna biblioteka,
Grafička zbirka – Zagreb

Ostvarenje izložbe novčano su potpomogli:

SIZ kulture – Zadar
USIZ kulture – Zagreb
Ina – Naftaplín – Zagreb
»Cenmar« – RO za uzgoj i proizvodnju riba, rakova i školjki – Zadar
Jugoslavenska tankerska plovidba,
RO Tankercomerc – Zadar

Koncepcija izložbe: Josip Balabanić
 Scenarij: Josip Balabanić
 Željko Kovačić
 Stručni suradnici: Vesna Ilijanić
 Zlata Jurišić-Polšak
 Vesna Štamol
 Likovni postav: Željko Kovačić
 Plakat: Željko Borčić
 Lektor: Salih Isaac
 Izdavaštvo, marketing i
 propaganda: Nenad Jandrić

Brusina prirodoslovac – naš suvremenik

izložba o 80. obljetnici smrti

Izložba je zamišljena u tri tematske cjeline:

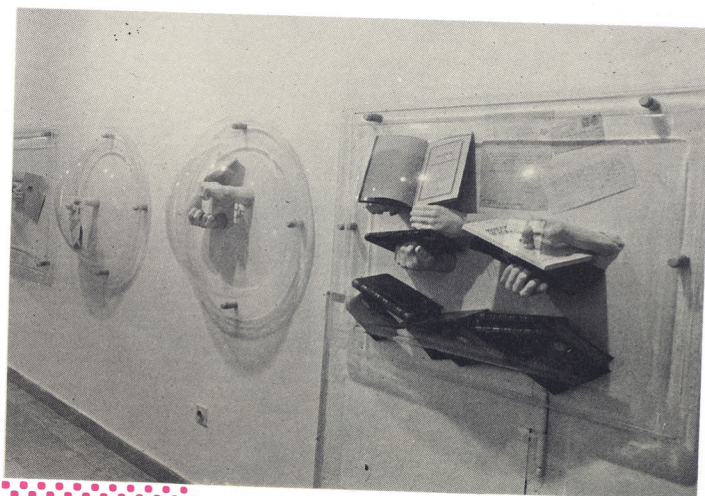
A. *Čovjek sam i ništa ljudsko mi nije strano* (Terencije);

Krećemo se unutar spirale puževe kućice. Puž je svojim spiralnim oblikom glif temporalnosti, ali i postojanosti bića kroz nestalnost promjena. Prikladan simbol ljudskog života – primjerice života S. Brusine koji je velik dio istraživačke energije uložio u proučavanje puževa. Sve to izvrsno asocira prvi izložak *Portret Brusine s pužem* (1), V. Bukovac. Spirala je još k tome simbol životnog razvoja, evolucije. Izvrsno za Brusinu darvinista. Taj u živoj prirodi veoma raširen geometrijski oblik uopće izvrsno pristaje prirodoslovcu biologu: dvostruka pužolika (helikalna) uzvojnica javlja se u slijedu purinskih i pirimidinskih baza u lancu DNA. Na prvom koraku unutar spirale tema je *Podrijetla* (2). Pred našim očima je veduta Zadra iz 1840. A u Zadru rodna kuća. I iz Matične knjige krštenih upis malog Spiridiona, sedmog od petnaestero rođene djece zadarskog učitelja Gjure i majke Josipe rođene Degan. *Rođeni prirodoslovac* (3) – posebice ističemo Brusinin rani interes za prirodne znanosti. *Zadarski gimnazijalac* (4) – pratimo Spiru – šesnaestogodišnjaka koji manirom klasičnog prirodoslovca istražuje zadarsku okolicu i vodi dnevnik. Evo i preporuke njegova profesora prirodoписа uglednicima raznih mjesta da mu budu pri ruci. Evo i sedmoškolca Brusine na Prvoj hrvatskoj izložbi 1864. u Zagrebu, gdje izlaže svoje školjkaše i dobiva odličje. *Bečki student* (5) – preporuka dr. Danila za nadobudnog bruceša Brusinu; »bečki listići«, svjedočanstvo iz prve ruke: sam Brusina govori o svom životu i studiju. *Sveučilišni profesor* (6) –

Brusina prvi profesor zoologije na novome hrvatskom sveučilištu (1876 – 1901). *Uvjereni darvinist* (7) – trebalo je vraske drskosti da čovjek 1870. u Zagrebu javno počne braniti Darwina. Posebice se prikazuje tema Brusina – Strossmayer – darvinizam. Originalno Darwinovo pismo Brusini. *Iskreni rodoljub* (8) – Nakon ranog priklanjanja autonomastvu Brusina se u višim razredima gimnazije, oko 1863, priklonio narodnjacima. Zanimljivo je njegovo svjedočanstvo o toj preobrazbi. Mnogo kaže vijest iz 1868, da su ga prilikom znanstvenog putovanja pretukli autonomasi u Splitu, kao i sačuvani koncepti pisama književnicima Matavulju i Zmaju. *Ličnost* (9) – upozoravam na neke detalje koji otkrivaju pozitivne akcente na osobi S. Brusine (ustrajnost, sistematičnost...), ali i na svu kontraverznost te ličnosti (sukob s kolegama, prenaplašena samosvijest, osjetljivost, masonstvo...).

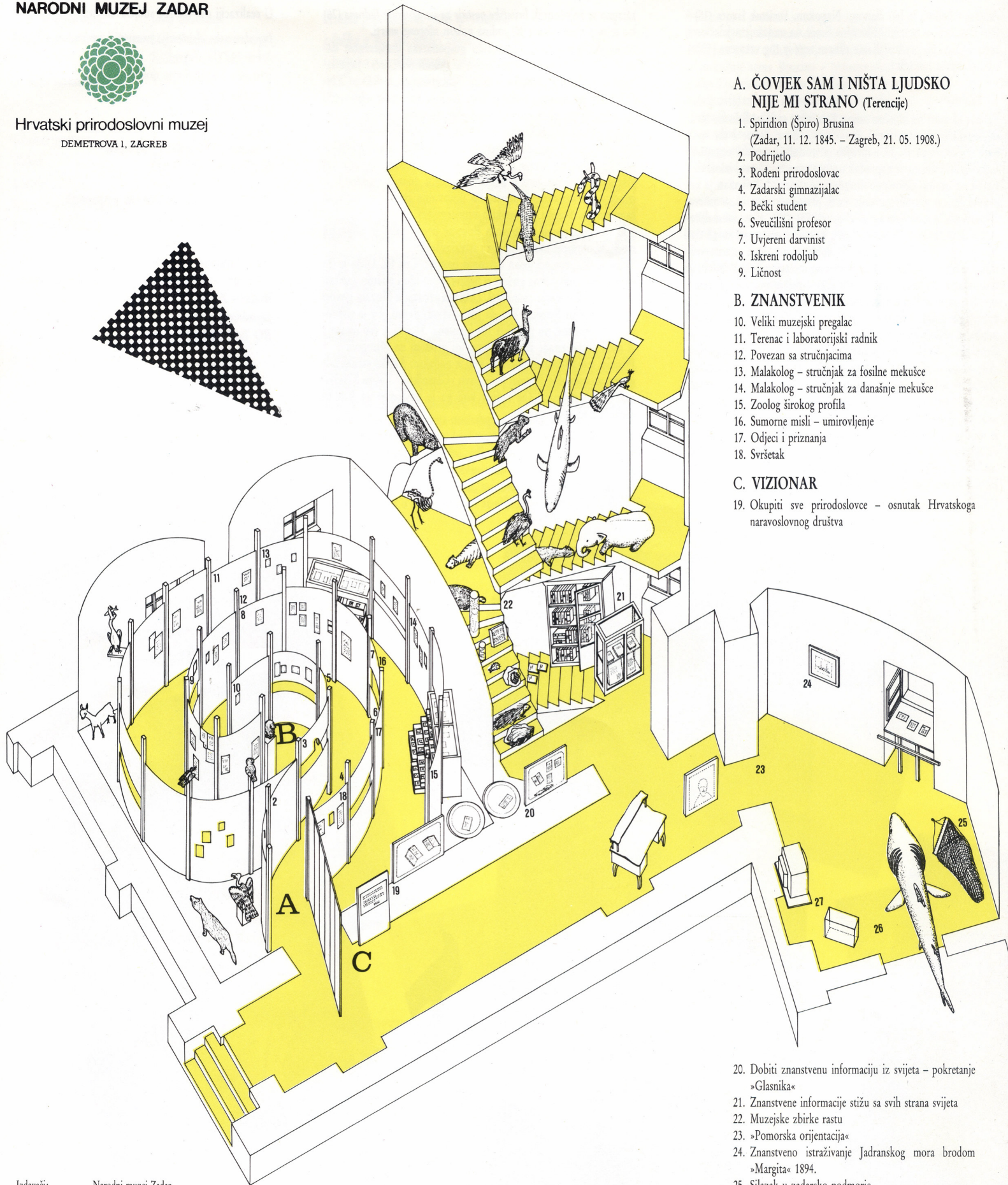
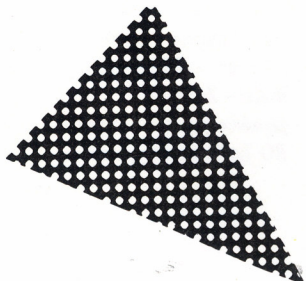
B. Znanstvenik

Ova tematska cjelina obuhvaća Brusinin stručni i znanstveni rad u Muzeju – *Veliki muzejski pregalac* (10); rast muzejskih zbirki. Posebice se prikazuju rezultati njegova znanstvenog rada: *Terenac i laboratorijski radnik* (11) – pratimo sabiranje na terenu, povezanost sa stručnjacima (12), paleomalakološke (13) i recentne malakološke zbirke (14) s izborom znanstvenih i stručnih djela. Plodan ne samo u malakologiji nego i u drugim područjima zoologije: *Zoolog širokog profila* (15). Desetak godina prije smrti osjeća zamor. *Sumorne misli* (16) – zatražio je umirovljenje i neugodno bio iznenađen što mu je odmah udovoljeno. *Odjeci i priznanja* (17) – na brojne odjeka njegova djela u znanstvenom svijetu upozoravam velikom tabelom, gdje je vlastoručno ispisao koji su sve učenjaci, kada i gdje po njemu imenovali nove vrste, te popis akademija i stručnih

Hrvatski prirodoslovni muzej
DEMETROVA 1, ZAGREB

A. ČOVJEK SAM I NIŠTA LJUDSKO NIJE MI STRANO (Terencije)

1. Spiridion (Špiro) Brusina (Zadar, 11. 12. 1845. – Zagreb, 21. 05. 1908.)
2. Podrijetlo
3. Rođeni prirodoslovac
4. Zadarski gimnazijalac
5. Bečki student
6. Sveučilišni profesor
7. Uvjereni darvinist
8. Iskreni rodoljub
9. Ličnost

B. ZNANSTVENIK

10. Veliki muzejski pregalac
11. Terenac i laboratorijski radnik
12. Povezan sa stručnjacima
13. Malakolog – stručnjak za fosilne mekušce
14. Malakolog – stručnjak za današnje mekušce
15. Zoolog širokog profila
16. Sumorne misli – umirovljenje
17. Odjeci i priznanja
18. Svršetak

C. VIZIONAR

19. Okupiti sve prirodoslovce – osnutak Hrvatskoga naravoslovnog društva

20. Dobiti znanstvenu informaciju iz svijeta – pokretanje »Glasnika«
21. Znanstvene informacije stižu sa svih strana svijeta
22. Muzejske zbirke rastu
23. »Pomorska orijentacija«
24. Znanstveno istraživanje Jadranskog mora brodom »Margita« 1894.
25. Silazak u zadarsko podmorje
26. Proučavanje i razumno iskorištavanje bogatstva mora
27. Danas?

Izdavači: Narodni muzej Zadar
Hrvatski prirodoslovni muzej, 1989.

Za izdavača: Nikola Tvrtković, direktor HPM

Autor teksta: Josip Balabanić

Dizajn kataloga: Željko Borčić

Fotografije: Dražen Pomykalo

Aksonometrija: Zlatko Zrnčić

Tisak: Ognjen Prica – Karlovac

